

ВПЛИВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ НА СТАН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

СВИДРУК Ірена¹, ІЛЬЧИШИН Степан²

¹Львівський торговельно-економічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-3099-6449>

²Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0007-8706-5278>

Статтю присвячено проблемі забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки України, яка гостро постає у період захисту суверенітету держави через військову агресію рф. Накладання фінансово-економічних шоків довоєнного періоду посилює виклики і загрози фінансово-економічного характеру на шляху післявоєнного відновлення економіки. Мета статті полягає у формуванні методологічної основи для проведення дослідження взаємовпливу результатів діяльності пріоритетних галузей економіки та рівня фінансово-економічної безпеки України. Представлене дослідження започатковує науковий напрям, який дозволить чітко планувати стратегічні орієнтири забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки України. Структурно-динамічне дослідження соціально-економічних показників діяльності пріоритетних галузей дозволило сформулювати матрицю регресорів для визначення факторного впливу на динаміку фінансово-економічної безпеки. Досліджено гіпотези і статистично підтверджено існування залежностей, що підтверджує доцільність використання запропонованої методологічної основи дослідження. З'ясовано, що найбільший позитивний вплив на динаміку показників фінансово-економічної безпеки мали темпи зростання обсягів реалізованої продукції в галузі промисловості та темпи зростання кількості зайнятих працівників в торговельній галузі, негативний – темпи зростання обсягів реалізованої продукції в загальному по економіці України та темпи зростання кількості зайнятих працівників в галузі сільського господарства. Подальші дослідження в обраному напрямку запропоновано сконцентрувати на розробленні деталізованої метричної основи з врахуванням впливу факторів макроекономічного рівня.

Ключові слова: рівень фінансово-економічної безпеки; соціально-економічний розвиток; пріоритетні галузі економіки; післявоєнна відбудова України; методика оцінювання; факторний вплив; структурно-динамічний аналіз.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-4>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки України особливо гостро постає у період захисту національного та економічного суверенітету нашої держави через військову агресію рф. Разом з тим, актуальними залишаються також виклики і загрози фінансово-економічного характеру, успадковані вітчизняною економічною системою з довоєнного періоду. Загалом накладання фінансово-економічних шоків останніх років може стати суттєвою перешкодою на шляху результативного післявоєнного відновлення української економіки, що також актуалізує дослідження у сфері екосистейту. Водночас, попри декларування важливості стратегічної візії забезпечення економічної безпеки України, на сьогодні відсутні напрацювання щодо оцінювання її фінансової складової в розрізі особливостей галузевого розвитку. Таким чином, можна вважати, що представлене дослідження започатковує науковий напрям, який дозволить більш чітко планувати стратегічні орієнтири забезпечення фінансово-економічної безпеки розвитку пріоритетних для післявоєнної відбудови України галузей економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти забезпечення фінансово-складової економічної безпеки становлять наукових інтерес для багатьох дослідників. Н. Ситник та Б. Стефанків пропонують виділяти у дослідженнях аспекти функціонального і нормативного забезпечення та поточного стану і наголошують на важливості ефективної бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики [1]. Т. Аксьонова виокремила актуальні загрози та ризиків фінансовій безпеці України та дослідила компетенції держави щодо забезпечення фінансової безпеки України [2]. Г. П'ятницька та І. Федулова обґрунтували важливість організації перманентного фінансового моніторингу та створення і підтримки умов для забезпечення фінансової безпеки країни [3]. Розкриваючи проблематику забезпечення фінансової безпеки України, О. Черевко запропонував інноваційні підходи до регулювання економічних трансформацій в контексті економічної безпеки [4]. Види загроз, принципи, функціональні та стратегічні цілі та умови забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання дослідили В. Вудвуд та О. Батієвська, які запропонували низку практичних рекомендацій щодо запобігання ризикам в межах техніко-технологічної, кадрової та фінансової складових [5].

Значна кількість наукових досліджень присвячена методологічним підходам до оцінювання фінансово-економічної безпеки на макро- та мікро-рівнях. І. Заїчко запропонувала методологію оцінювання фінансово-економічної безпеки держави з урахуванням впливу бюджетної політики та обґрунтувала її вплив на всі складові фінансової безпеки [6]. Особливості діагностики та управління фінансовою безпекою на рівні суб'єкта господарювання досліджували Л. Новіченко та О. Свирида, які запропонували використання інтегрального показника, обчисленого за допомогою дискримінантного аналізу [7]. Теоретико-методичним підходам до оцінювання фінансової безпеки суб'єктів підприємництва присвятили дослідження З. Варналій та А. Мехед, які запропонували використання таксономії для визначення рівнів фінансової безпеки підприємства [8].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Запропоновані авторами системи моніторингу та аналізу різних аспектів забезпечення фінансово-економічної безпеки сконцентровані виключно на об'єктах макро- та мікро- рівнів. Натомість у науковій літературі ми не знайшли ґрунтовно розробленої системи визначення рівня впливу різних загроз на мезорівні, відсутні рекомендації щодо визначення факторної залежності особливостей галузевого розвитку та рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки, що спонукає до розроблення цього наукового напрямку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основна мета даної статті полягає у формуванні та попередній апробації методологічної основи для проведення дослідження взаємовпливу результатів діяльності пріоритетних галузей економіки та рівня фінансово-економічної безпеки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Національна економічна стратегія України [9] є програмним документом, який визначає шляхи довгострокового розвитку держави з врахуванням глобальних трендів та внутрішніх можливостей. Стратегічний курс макрополітики передбачає досягнення низки фінансово-економічних цілей:

- зменшення податкового навантаження на бізнес;
- ефективне використання бюджетних видатків для виконання функцій держави та надання публічних сервісів;
- ефективне управління державним боргом;
- проведення ефективної монетарної політики;
- забезпечення стабільності фінансової системи (очищення фінансового ринку від проблемних установ, запровадження системи державних гарантій);
- розвиток усіх елементів фінансового сектору країни (розвиток ринку страхових послуг, створення сучасної інфраструктури ринку капіталів, забезпечення стійкості фінансового сектору до викликів, розвиток платіжної інфраструктури, створення механізмів зниження ризиків фінансових операцій) [9].

Водночас, реалізація запланованих стратегічних заходів потребує ретельного і комплексного аналізу реального стану української економіки, зокрема для виявлення позитивних трансформацій провідних секторів економіки та ідентифікації загрозливих тенденцій і негативних факторів впливу на забезпечення економічної безпеки. Основним покликанням сучасної системи фінансово-економічної безпеки є забезпечення економічного суверенітету держави. На макрорівні забезпечення фінансово-економічної безпеки держава здійснює інструментами законодавчої, виконавчої та судової влади для контролю за використанням національних ресурсів, створення умов для конкурентоспроможного розвитку економіки та її науково-технічної трансформації.

Окрім держави та національної економічної системи, об'єктами фінансово-економічної безпеки можуть бути також громадяни, окремі суб'єкти господарювання, регіони країни або галузі економіки. Отож на мезорівні для забезпечення фінансово-економічної безпеки ключову роль відіграють пріоритети національних економічних інтересів. Для їх чіткої ідентифікації є потреба у систематичному аналізі поточної економічної ситуації та виявленні тенденцій економічного розвитку. Для оцінювання рівня економічної безпеки ці дані мають зіставлятись з певними критеріями функціонування економічної системи, зокрема із структурою ВВП, темпами розвитку промисловості та темпами зростання інвестицій, задіянням ресурсного, промислового і науково-технічного потенціалу галузей економіки країни тощо.

Згідно аналізу НБУ, каналами впливу на фінансово-економічну безпеку реального сектору економіки України є окупація частини території, пошкодження виробничих потужностей та інфраструктури, порушення логістики та зростання ризиків через високу невизначеність [10]. Водночас, спостерігається достатньо висока адаптивність бізнесу та населення до кризових умов та стійкість енергетичної системи України, а для нівелювання ризиків і загроз війни здійснюється підтримка з боку бюджетних видатків. Натомість післявоєнне відновлення економіки України потребує особливої підтримки фінансово-економічної безпеки галузей, від яких безпосередньо залежить забезпечення життєдіяльності громадян та зміцнення обороноздатності держави. Міністерством економіки в якості пріоритетних галузей визначено агропромисловість, виробництво продуктів харчування, роздрібну торгівлю, енергетичну галузь, комунальне господарство та військово-промисловий комплекс [11]. Отож, ми проаналізували основні показники діяльності цих галузей, включивши до аналізу кількість зайнятих працівників [12] та обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) [13] (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз кількості зайнятих працівників та обсягів реалізованої продукції пріоритетних галузей економіки

Галузь економіки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Кількість працівників, тис. ос.</i>											
Усього	11001	10394	10199	9965	9008	8332	8244	8271	8661	9146	9057
Ланцюгові темпи змін, %	94,5	98,1	97,7	90,4	92,5	98,9	100,3	104,7	105,6	99,0	
Сільське господарство	812	751	751	726	733	643	659	636	626	610	576
Ланцюгові темпи змін, %	92,5	100,0	96,7	101,0	87,7	102,5	96,5	98,4	97,4	94,4	
Промисловість	3292	3221	3210	3104	2606	2418	2352	2334	2318	2254	2185
Ланцюгові темпи змін, %	97,8	99,7	96,7	84,0	92,8	97,3	99,2	99,3	97,2	96,9	
Торгівля	2961	2700,7	2550,4	2518,6	2409,3	2202	2182,3	2223,1	2355,6	2385,3	2353,5
Ланцюгові темпи змін, %	91,2	94,4	98,8	95,7	91,4	99,1	101,9	106,0	101,3	98,7	
<i>Обсяги реалізованої продукції, млрд. грн.</i>											
Усього	3692,6	4302,6	4563,8	4437,3	4609	5716,4	6877,1	8467	10148,8	10725,4	11285,6
Ланцюгові темпи змін, %	116,5	106,1	97,2	103,9	124,0	120,3	123,1	119,9	105,7	105,2	
Сільське господарство	103,6	130,6	167,3	166,3	220,2	372	414,8	467,6	540,5	572,7	624,1
Ланцюгові темпи змін, %	126,1	128,1	99,4	132,4	168,9	111,5	112,7	115,6	106,0	109,0	
Промисловість	1173,8	1478,7	1517,6	1493,9	1567,7	1917,2	2343	2862,3	3302,5	3289,4	3524,7
Ланцюгові темпи змін, %	126,0	102,6	98,4	104,9	122,3	122,2	122,2	115,4	99,6	107,2	
Торгівля	1555,3	1720,9	1783,7	1782,4	1795,7	2159,3	2628,7	3351,2	4110,1	4345,9	4519,5
Ланцюгові темпи змін, %	110,6	103,6	99,9	100,7	120,2	121,7	127,5	122,6	105,7	104,0	

Джерело: розраховано автором з використанням даних [12; 13]

Уведеною в дію в 2021 р. Стратегією економічної безпеки України [14] визначено основні пріоритети екосистеми на шляху сталого розвитку вітчизняної економіки. Для визначення рівня забезпечення економічної безпеки держави ще у 2013 р. було розроблено рекомендації щодо використання системи індикативного оцінювання [15]. Відповідно до визначень, сформульованих у цьому програмному документі, забезпечення фінансово-економічної безпеки України полягає у досягненні стійкого до шоків та дисбалансів стану фінансової системи, за якого уможливується стабільний соціально-економічний розвиток країни. Складний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки держави включає елементи:

- банківської безпеки – визначається достатнім для гарантування захисту від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників рівнем фінансової стійкості банків;
- безпеки небанківського фінансового сектору – визначається здатним задовольняти потреби суспільства у фінансових інструментах та послугах рівнем розвитку фондового та страхового ринків;
- боргової безпеки – визначається як рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості (з урахуванням вартості обслуговування), що відображає ефективність використання запозичень для задоволення соціально-економічних потреб без загроз фінансово-економічному суверенітету держави;
- бюджетної безпеки – визначається станом платоспроможності та стійкості

державних фінансів для забезпечення виконання органами державної влади покладених на них функцій;

- валютної безпеки – визначається стійкістю національної грошової одиниці;
- грошово-кредитної безпеки – визначається мірою забезпечення суб'єктів економіки доступними кредитними ресурсами на сприятливих для економічного зростання умовах [15].

Зважаючи на описаний підхід до визначення рівня фінансово-економічної безпеки України, ми використали методіку її оцінювання на макrorівні, яка включає аналіз 30 індикаторів, згрупованих у 6 субфакторів фінансової складової економічної безпеки України (табл. 2), проаналізувавши агреговані значення кожного із субфакторів (A_S) за алгоритмом адитивної згортки з урахуванням ваги (W_j) та напрямку впливу кожного індикатора.

$$A_S = \frac{1}{m_s} \sum_{j=1}^{m_s} W_j \cdot X_j, \quad (1)$$

де m_i – кількість індикаторів за обраним субфактором; W_j – значення вагового коефіцієнта індикатора для розрахунку субфакторів [15]; X_j – фактичне значення j -го індикатора за обраним субфактором.

Таблиця 2

Показники фінансової безпеки України у 2010-2020 рр.

Субфактор / індикатор, одиниці виміру	W_j	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення , ±
1. Банківська безпека		5,7	4,9	5,9	6,0	6,6	7,7	7,0	7,4	7,2	6,4	5,8	0,1
1.1. Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, %	0,15	11	10	9	11	16	25	28	55	53	48	41	30,0
1.2. Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	0,14	190	153	119	124	153	169	134	109	117	83	68	-122,0
1.3. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	0,14	41	42	39	34	32	44	49	49	28	29	28	-13,0
1.4. Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів, разів	0,15	4	3	2	2	3	4	4	3	4	4	3	-1,0
1.5. Рентабельність активів, %	0,15	-1	-1	1	0	-4	-5	-13	-2	2	2	4	5,0
1.6. Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	0,14	1	1	90	89	86	93	92	98	93	91	87	86,0
1.7. Частка активів 5 найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	0,14	37	37	39	40	43	54	56	60	60	61	59	22,0
2. Безпека небанківського фінансового ринку		1,2	1,3	0,8	1,1	1,3	1,1	1,3	1,5	1,1	1,0	1,1	-0,1
2.1. Рівень проникнення страхування, %	0,35	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	-1,0
2.2. Рівень волатильності індексу ПФТС, %	0,13	2	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	-2,0
2.3. Частка страхових премій 3 найбільших страхових компаній у загальному обсязі, %	0,19	14	14	10	13	16	15	19	21	15	14	16	2,0
3. Боргова безпека		21,4	38,3	25,8	33,3	37,4	41,4	37,1	29,0	26,9	24,6	30,7	9,3
3.1. Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	0,22	40	36	37	40	69	79	81	72	61	50	61	21,0
3.2. Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	0,22	86	77	77	77	94	129	120	103	88	79	81	-5,0
3.3. Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	0,18	13	9	14	13	15	17	15	15	18	17	10	-3,0
3.4. Індекс ЕМВІ+Україна	0,18	400	900	550	763	826	875	763	564	533	492	651	251,0
3.5. Відношення обсягу міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	0,20	29	25	18	14	6	11	14	16	18	21	23	-6,0
4. Бюджетна безпека		2,3	3,0	3,3	3,6	4,4	7,8	3,8	5,7	4,2	4,7	4,7	2,4
4.1. Відношення дефіциту / профіциту державного бюджету до ВВП, %	0,27	-6	-2	-4	-4	-5	-2	-3	-2	-2	-2	-5	1,0
4.2. Дефіцит/профіцит фондів сектору державного управління, % до ВВП	0,25	-1	-1	-1	0,1	-0,2	0,1	-0,1	0	-0,2	0	1	2,0
4.3. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	0,22	28	31	32	30	29	32	32	34	33	32	33	5,0
4.4. Відношення обсягу платежів з обслуговування державного боргу до доходів бюджету, %	0,26	18	23	28	33	48	94	34	60	38	46	47	29,0
5. Валютна безпека		7,6	5,5	5,6	5,6	8,0	9,5	7,0	6,3	6,1	5,7	6,0	-1,6

5.1. Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США, середній за період	0,18	151	100	100	100	149	184	117	104	102	95	104	-47,0
5.2. Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	0,18	4	4	3	3	2	3	3	3	3	5	5	1,0
5.3. Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	0,15	46	40	37	34	46	56	49	44	43	37	37	-9,0
5.4. Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. дол. США	0,17	-10	-13	-10	-1	2	1	2	2	1	0	1	11,0
5.5. Рівень доларизації грошової маси, %	0,18	29	30	32	27	33	32	33	32	29	29	27	-2,0
6. Грошово-кредитна безпека		2,7	2,6	2,7	2,7	2,2	0,9	2,2	2,3	2,5	2,6	2,6	-0,2
6.1. Частка готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси, %	0,16	31	28	26	26	30	28	28	27	28	27	28	-3,0
6.2. Різниця між процентними ставками за кредитами та за депозитами, в.п.	0,17	7	7	4	5	4	6	5	6	6	5	7	0,0
6.3. Рівень процентної ставки за кредитами, відносно індексу споживчих цін, в.п.	0,17	6	8	18	17	5	-27	5	2	8	12	11	5,0
6.4. Частка споживчих кредитів в загальній структурі кредитів, наданих резидентам	0,15	17	16	15	15	13	11	10	12	14	18	18	1,0
6.5. Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %	0,17	29	25	22	19	17	15	24	26	22	20	18	-11,0
6.6. Загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. дол. США	0,17	9	11	13	14	11	3	7	10	12	14	11	2,0
Рівень фінансової безпеки		40,9	55,7	44,1	52,2	59,8	68,4	58,3	52,2	47,9	45,0	50,8	9,9

Джерело: розраховано автором з використанням рекомендацій та даних [15; 16]

Зауважимо, що інтегральний показник рівня економічної безпеки України включає агреговані показники за сферами виробничої, демографічної, енергетичної, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної, макроекономічної, продовольчої, соціальної та фінансової безпеки. Як видно з наведеної на рис. 1 структурної динаміки фінансової безпеки, її роль у забезпеченні економічної безпеки України є надзвичайно високою.

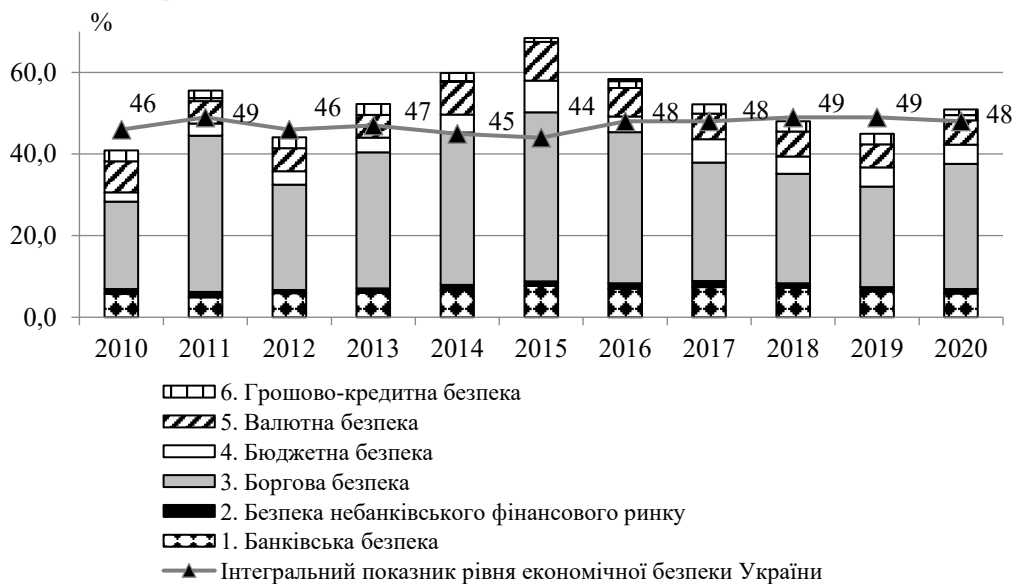

Рис.2. Декомпозиція фінансової складової у визначенні інтегрального показника рівня економічної безпеки України
Джерело: побудовано автором

Забезпечення фінансово-економічної безпеки пріоритетних галузей економіки зумовлює необхідність побудови багаторівневої системи оцінювання, на різних щаблях якої можна інтегрувати проміжні результати для формування інструментів ефективної протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам. Структурно-функціональний підхід до включення пріоритетних галузей економіки у забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачає виявлення функціональних взаємозв'язків на рівні різних показників їх функціонування. Зокрема, для ідентифікації впливу соціально-економічних параметрів діяльності пріоритетних галузей економіки України на забезпечення фінансово-економічної безпеки ми проаналізували гіпотези щодо існування залежностей:

- між темпами зростання кількості зайнятих працівників в загальному по економіці України (X_{11}), у галузях сільського господарства (X_{12}), промисловості (X_{13}), оптової та роздрібної

торгівлі (X_{14}) та темпами змін рівня фінансово-економічної безпеки (Y);

- між темпами зростання обсягів реалізованої продукції в загальному по економіці України (X_{21}), у галузях сільського господарства (X_{22}), промисловості (X_{23}), оптової та роздрібною торгівлі (X_{24}) та темпами змін рівня фінансово-економічної безпеки (Y).

Парні коефіцієнти кореляції, розраховані за методом найменших квадратів, для обох варіантів залежності динаміки рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки від динаміки обраних показників діяльності провідних галузей економіки представлено у табл. 3, значущі відзначено.

Таблиця 3

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

Змінна	Середнє значення	Ст. відхилення	X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	Y_1
X_{11}	98,1700	4,82840	1,000000	0,269759	0,704811	0,812611	-0,577557
X_{12}	96,7100	4,35085	0,269759	1,000000	-0,037582	0,466155	-0,588100
X_{13}	96,0900	4,67439	0,704811	-0,037582	1,000000	0,346462	-0,391510
X_{14}	97,8500	4,71717	0,812611	0,466155	0,346462	1,000000	-0,536679
Y_1	103,6014	18,14174	-0,577557	-0,588100	-0,391510	-0,536679	1,000000
Змінна	Середнє значення	Ст. відхилення	X_{21}	X_{22}	X_{23}	X_{24}	Y_2
X_{21}	112,1900	9,56724	1,000000	0,437632	0,911243	0,946822	-0,186878
X_{22}	120,9700	19,78956	0,437632	1,000000	0,397526	0,201314	0,217264
X_{23}	112,0800	10,65727	0,911243	0,397526	1,000000	0,804792	0,127587
X_{24}	111,6500	10,34421	0,946822	0,201314	0,804792	1,000000	-0,349669
Y_2	103,6014	18,14174	-0,186878	0,217264	0,127587	-0,349669	1,000000

Джерело: розраховано автором

Для виявлення міри впливу у виявлених залежностях було використано регресійний аналіз:

$$Y = f(\beta, X) + \varepsilon \quad (2)$$

де β – вектор параметрів впливу; ε – похибка

Отримані рівняння множинної регресії мали вигляд:

$$Y_1 = 414,7645 - 1,2016X_{11} - 2,0499X_{12} - 1,5807X_{13} + 1,5666X_{14}, (R^2 = 0,86)$$

$$Y_2 = 142,7862 - 4,5339X_{21} + 0,4191X_{22} + 3,1788X_{23} + 0,5596X_{24}, (R^2 = 0,67)$$

Нами виявлено, що найбільший позитивний вплив на динаміку показників фінансово-економічної безпеки мали фактори X_{23} (темпи зростання обсягів реалізованої продукції в галузі промисловості) та X_{14} (темпи зростання кількості зайнятих працівників в торговельній галузі), негативний – фактори X_{21} (темпи зростання обсягів реалізованої продукції в загальному по економіці України) та X_{12} (темпи зростання кількості зайнятих працівників в галузі сільського господарства).

Простота запропонованого способу виявлення чинників впливу функціонування пріоритетних галузей економіки на рівень фінансово-економічної безпеки та наочність отриманих результатів дозволяють рекомендувати запропоновану нами методологічну основу в якості базису для проведення такого аналізу. Зрозуміло, що запропонована методологія не є широко апробованою, а отже, існує потреба у чіткому визначенні метричної основи для отримання релевантних результатів. Також доцільно звернути увагу на необхідність врахування негативного впливу факторів макроекономічного рівня, зокрема невизначеність щодо термінів та наслідків збройної агресії РФ проти України, не завжди очікувані трансформації у сфері фіскальної політики держави, проблеми ресурсного забезпечення пріоритетних галузей економіки, криза енергопостачання тощо, які потенційно можуть зумовлювати припинення або згорання діяльності суб'єктів господарювання, посилення "тінізації" економіки, виведення капіталу за межі України. Отож, побудова ефективної системи оцінювання має ґрунтуватись на розумінні комплексного характеру та інтегрованих проявів загроз фінансово-економічній безпеці.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Основним покликанням системи фінансово-економічної безпеки є забезпечення економічного суверенітету держави. На мезорівні ключова роль в цьому належить пріоритетним

галузям економіки, а саме сільському господарству, роздрібній торгівлі, енергетичній галузі та промисловості в частині забезпечення потреб військово-промислового комплексу. Для чіткої ідентифікації ризиків і загроз фінансово-економічній безпеці цих галузей є потреба у систематичному аналізі поточної економічного розвитку та виявленні тенденцій забезпечення фінансово-економічної безпеки. Проведений аналіз показників діяльності окремих пріоритетних галузей включав структурно-динамічне дослідження кількості зайнятих працівників та обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг), що дозволило відстежити ланцюгові темпи їх змін для подальшого включення у запропоновану методику визначення факторного впливу на зміни показників фінансово-економічної безпеки в якості матриці регресорів. Рівень фінансово-економічної безпеки України проаналізовано за 30 індикаторами, згрупованими у 6 субфакторів. Здійснений за алгоритмом адитивної згортки з урахуванням ваги і напряму впливу кожного індикатора розрахунок інтегрального показника рівня фінансово-економічної безпеки дозволив сформулювати вектор залежної змінної для здійснення регресійного аналізу.

Для виявлення факторного впливу функціонування пріоритетних галузей економіки на забезпечення фінансово-економічної безпеки України досліджено гіпотези щодо існування залежностей між показниками динаміки фінансово-економічної безпеки та темпами зростання кількості зайнятих працівників і темпами зростання обсягів реалізованої продукції в пріоритетних галузях економіки. Проведений регресійний аналіз статистично підтвердив ці гіпотези та дозволив виявити міри впливу. З'ясовано, що найбільший позитивний вплив на динаміку показників фінансово-економічної безпеки мали темпи зростання обсягів реалізованої продукції в галузі промисловості та темпи зростання кількості зайнятих працівників в торговельній галузі, негативний – темпи зростання обсягів реалізованої продукції в загальному по економіці України та темпи зростання кількості зайнятих працівників в галузі сільського господарства.

Запропоновану методологічну основу доцільно використовувати в якості базису для проведення більш широкого дослідження взаємовпливу результатів діяльності пріоритетних галузей економіки та рівня фінансово-економічної безпеки України. Подальші дослідження в обраному напрямку бажано сконцентрувати на розробленні ґрунтовної деталізованої метричної основи з врахуванням впливу факторів макроекономічного рівня для отримання релевантних результатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 1-2 (44). С. 136-140.
2. Аксьонова Т. С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці України та роль держави у її забезпеченні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 130-138. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.17.130>.
3. П'ятницька Г. Т., Федуллова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14>.
4. Черевко О. В. Інноваційні підходи до забезпечення фінансової безпеки України: мікро- та макро-рівні: монографія. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2017. 365 с.
5. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>.
6. Заїчко І. В. Методичне забезпечення оцінки фінансової безпеки держави. *Економічні горизонти*. 2021. № 1(12). С. 15-25. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(12\).2020.205284](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(12).2020.205284).
7. Новіченко Л., Свирида О. Фінансова безпека підприємства як основа фінансової безпеки держави. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 4(04). С. 27-31. <https://doi.org/10.32782/dees.4-5>.
8. Варналій З. С., Мехед А. М. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Вип. 32. С. 203-211.
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 03.03.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
10. Національний банк України. Економіка України в умовах війни. Опубл. 01.06.2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4.

11. Міністерство економіки України. Мінекономіки визначило пріоритетні галузі, що потребують особливої підтримки під час війни. Опубл.: 01.04.2022. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cbdccfec-285d-43b0-9068-28876b470d45&title>
12. Державна служба статистики України. Кількість працівників суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2021 рр.). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/kzpsg_ek_2010_2021.xlsx.
13. Державна служба статистики України. Оборот суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2021 рр.). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/orpsg_ek_2010_2021_ue.xlsx.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року": Указ президента України. Документ 347/2021 від 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
15. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Документ v1277731-13 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n9>.
16. Рівень економічної безпеки: Документ Мінекономіки 3032-05/46726-09 від 23.09.2021. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/92747/response/340797/attach/3/0%2020.09.21.pdf=1>

REFERENCES:

1. Sytnyk, N. S., & Stefankiv, B. O. (2018). Financial aspects of the components of the economic security of the state. *Business Navigator*, 1-2 (44), 136-140.
2. Aksonova, T. (2021). Immediate threats and risks to the financial security of Ukraine and the role of the state in ensuring it. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, 17, 130-138. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.17.130>.
3. Piatnytska, G. & Fedulova, I. (2020), Financial safety of a country and an enterprise: definitions, interrelation and risks of providing. *Efektynna ekonomika*, 7, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14>.
4. Cherevko, O. V. (2017). Innovative approaches to ensuring financial security of Ukraine: micro- and macro-levels: monograph. Cherkasy: Chabanenko Yu. A., 2017.
5. Vudvud, V. V., & Batiievska, O. V. (2019). Financial security of the enterprise: essence, goals, principles and ways of ensuring. *Pidpryemnytstvo i torhivlia*, 25, 89-93. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>.
6. Zaichko, I. V. (2021). Methodical provision of assessment of the financial security of the state. *Ekonomichni horyzonty*, 1(12), 15-25. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(12\).2020.205284](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(12).2020.205284).
7. Novichenko, L., & Svyryda, O. (2023). Financial security of the enterprise as the basis of the financial security of the state. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 4(04), 27-31. <https://doi.org/10.32782/dees.4-5>.
8. Varnalii, Z. S., & Mekhed, A. M. (2022). Theoretical and methodological approaches to assessing the financial security of business entities. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, 32, 203-211.
9. On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 179 dated 03.03.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
10. National Bank of Ukraine. The economy of Ukraine in the conditions of war. Publ. 01.06.2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4.
11. Ministry of Economy of Ukraine. The Ministry of Economy has identified priority industries that require special support during the war. Publ. 01.04.2022. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cbdccfec-285d-43b0-9068-28876b470d45&title>
12. State Statistics Service of Ukraine. Number of employees of economic entities by types of economic activity (2010-2021). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/kzpsg_ek_2010_2021.xlsx.
13. State Statistics Service of Ukraine. Turnover of economic entities by types of economic activity (2010-2021). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/orpsg_ek_2010_2021_ue.xlsx.
14. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 11.08.2021 "On the Economic Security Strategy of Ukraine for the period until 2025": Decree of the President of Ukraine. Document 347/2021 dated 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
15. On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Document v1277731-13 dated 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n9>.
16. Level of economic security: Document of the Ministry of Economy 3032-05/46726-09 dated 23.09.2021. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/92747/response/340797/attach/3/0%2020.09.21.pdf=1>.

IMPACT OF THE FUNCTIONING OF PRIORITY SECTORS OF THE ECONOMY ON THE FINANCIAL-
ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

SVYDRUK Irena¹, ILCHYSHYN Stepan²

¹ Lviv Trade and Economic University

² Lviv Polytechnic National University

The article is devoted to the problem of ensuring the financial and economic security of the priority sectors of the Ukrainian economy, which emerges acutely in the period of protection of the state's sovereignty due to the military aggression of the Russian Federation. The imposition of financial and economic shocks of the pre-war period increases the challenges and threats of a financial and economic nature on the path of post-war economic recovery. The purpose of the article is to form a methodological basis for conducting a study of the mutual influence of the results of the priority sectors of the economy and the level of financial and economic security of Ukraine. The presented study initiates a scientific direction that will allow for clear planning of strategic guidelines for ensuring financial and economic security of the development of priority sectors of the economy for the post-war reconstruction of Ukraine. In order to identify risks and threats to the financial and economic security of these industries, a structural and dynamic study of the number of employed workers and the volume of products sold was carried out, which made it possible to track the pace of their changes in order to further include the obtained matrix of regressors in the proposed methodology for determining the factor influence on changes in indicators of financial and economic security. The level of financial and economic security of Ukraine is analyzed. Hypotheses regarding the existence of dependencies between the dynamics of financial and economic security and the dynamics of socio-economic development of priority sectors of the economy were investigated and statistically confirmed. It was found that the rate of growth of the volume of products sold in the industry and the rate of growth of the number of employed workers in the trade sector had the greatest positive influence on the dynamics of indicators of financial and economic security, the rate of growth of the volume of products sold in the economy of Ukraine as a whole and the rate of growth of the number employed workers in the field of agriculture. It is expedient to use the proposed methodological basis for a broader study of the mutual influence of the results of the activity of the priority sectors of the economy and the level of financial and economic security of Ukraine. Further research in the chosen direction should preferably be focused on the development of a detailed metric basis, taking into account the influence of macroeconomic level factors.

Key words: level of financial-economic security; socio-economic development; priority sectors of the economy; post-war reconstruction of Ukraine; assessment methodology; factor influence; structural-dynamic analysis.